

ANNA CIENCIAŁA³

Dorobek naukowy Piotra Wandycza, od wielu lat profesora Historii Europy Środkowo-Wschodniej na uniwersytecie Yale, jest więcej niż imponujący. Zawiera on trzynaście książek i 102 artykuły pisane w języku polskim, angielskim i francuskim, jak też co najmniej 40 artykułów publicystycznych i wywiadów, nie mówiąc już o niezliczonej ilości recenzji.

Zgadzając się w pełni z ocenami moich młodszych kolegów, dotyczącymi dorobku Profesora Wandycza, ograniczę się tu do kilku uwag na temat dwóch monografii Profesora o polityce Francji i jej sojuszników wschodnich w latach 1919–1936. Pierwsza z nich, praca pt. *France and her Eastern Allies 1919–1925. French–Czechoslovak–Polish Relations from the Paris Peace Conference to Locarno* (Minneapolis, 1962, przedruk 1974), otrzymała nagrodę im. George Louis Beer’a od Stowarzyszenia Historyków Amerykańskich. Uderza czytelnika w tej pracy zrównoważone, ściśle wykorzystanie wszystkich dostępnych wówczas źródeł. Aczkolwiek francuskie archiwa były wówczas jeszcze zamknięte, to należy stwierdzić, że wizerunek oraz analiza polityki francuskiej — jak też polskiej i czeskiej — znakomicie wytrzymały próbę czasu i nie uległy przedawnieniu w świetle dostępnej później dokumentacji archiwalnej. Autor wykazuje jak dwuznaczny był stosunek Francji do jej sojuszników wschodnich. W oczach większości Francuzów, byli to sojusznicy „faute de mieux”, czyli Rosji. Oprócz tego Francja nie czuła się dość silna, aby prowadzić politykę zagraniczną bez poparcia W. Brytanii — która z kolei nigdy nie uważała Europy Środkowo-Wschodniej za strefę swych żywotnych interesów, Przeciwnie, uznawała ją za naturalną strefę interesów bądź niemieckich,

³ Prof. Anna Cieniałą jest profesorem University of Kansas. Urodzona w Gdańsku, po wojnie studiowała historię w Anglii, Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Była doktorantką profesora Piotra Wandycza, pod którego kierownictwem napisała dysertację doktorską pt. *Polska i mocarstwa zachodnie 1938–1939*. Ponadto jest autorką książek: *Od Wersalu do Lokarna. Klucze polskiej polityki zagranicznej 1919–1925*, University Press of Kansas 1984; *Dziennik Paryskiej Konferencji Pokojowej 1919 r.* (wspólnie z Agnes Headlam-Morley i Russellem Bryantem); *Polska polityka zagraniczna w latach 1926–1939*, Paris, Institut Litteraire, 1990 (na podstawie tekstów min. Józefa Becka).

Na dorobek prof. Anny Cieniały składa się również ok. 30 artykułów i przyczynków, ok. 40 artykułów recenzyjnych i recenzji oraz ponad 60 różnego rodzaju tekstów popularnonaukowych.

z pomocą Polsce i Czechosłowacji. Po zajęciu Nadrenii przez Hitlera, we francuskim sztabie generalnym nie myślano już poważnie o udzieleniu pomocy sojusznikom wschodnim. Utwierdziła się wówczas na dobre strategia czysto defensywna, tj. obsadzenia Linii Maginota — notabene nie przedłużonej wzdłuż granicy belgijskiej. Miało to niby zachować możliwość wejścia wojsk francuskich do Belgii, gdy ta zrezygnuje ze swej neutralności w razie inwazji niemieckiej. Jak się okazało, wejście wojsk alianckich do Belgii w maju 1940 nie wstrzymało nawałnicy niemieckiej.

Cóż mogli po zajęciu Nadrenii myśleć o Francji przywódcy krajów Europy Środkowej i Wschodniej? Józef Beck w 1936 roku i później starał się przekonać ministrów Francji i W. Brytanii o konieczności włączenia Polski w jakikolwiek nowy system bezpieczeństwa. Ostrzegął, i słusznie, że taki system nie może ograniczać się tylko do krajów Europy Zachodniej. Słuchano go grzecznie — przynajmniej w Londynie — lecz bez przekonania. Benes natomiast przekonywał Edena już w 1935 roku, że Czechosłowacja może się zawsze dogadać z Niemcami. W 1937 roku podjął nawet kroki w tym kierunku, ale Hitler nie wykazał zainteresowania.

W sumie, książki Wandycza o polityce Francji i jej sojuszników wschodnich wykazują słabość i wahania Paryża, ale również wyrozumiałość dla tej sytuacji — czego nie można powiedzieć o stosunku historyków francuskich do przedwojennej Polski, a szczególnie do ministra Becka. Należy dodać, że aczkolwiek Autor nie występuje tu w roli obrońcy polskiego ministra spraw zagranicznych, to czytelnik dochodzi do wniosku, że Beck nie miał właściwie innego wyboru niż utrzymanie jak najdłużej dobrych stosunków z Niemcami — chociaż nigdy nie tracił nadziei na uzgodnienie polityki polskiej, angielskiej i francuskiej wobec Berlina. Żałować należy, że Autor nie doprowadził swej pracy do wybuchu drugiej wojny światowej i nie skorygował w ten sposób pracy J. B. Duroselle'a o polityce francuskiej w latach 1933–39 (*La Décadence 1932–1939*, Paryż 1979). W tej pracy bowiem Duroselle przedstawia politykę Polski w sposób jednostronnie negatywny. Lecz Wandycz zapewne uważał, że już za wiele napisano o latach 1937–1939.

Książki Wandycza o polityce francuskiej wobec swych sojuszników wschodnich w latach 1919–36, jak też o polityce Polski i Czechosłowacji, stanowią wyjątkowo ważne pozycje w historiografii dyplomacji międzywojennej, ponieważ naświetlają rolę tych krajów w polityce Francji, jak też ich politykę wobec Paryża i wobec siebie. Byłoby bardzo wskazane opublikowanie tych prac w tłumaczeniu polskim i francuskim.

Studentom profesora Wandycza, do których się dumnie zaliczam, jest bardzo miłe uznanie okazane Mu w kraju. Został on wybrany członkiem zwyczajnym Polskiej Akademii Nauk, Polskiej Akademii Umiejętności oraz Towarzystwa Miłośników Historii. Otrzymał też doktorat honoris causa od Uniwersytetu Wrocławskiego. Życzymy mu wielu lat dalszej, owocnej pracy.